ὲν ὅμως δὲν κρίνω ἄξιον νὰ πανομοιοτυπήσω ἐνταῦθα. Ἀρκεῖ νὰ εἴπω, ὅτι εἶναι Ὑμήττιος καὶ αὐτὸς καὶ κολοβός, μικρότερος δὲ τῶν ἄλλων δύο, καὶ ἔχει ἐν μικροτέρᾳ ἀταξίᾳ, γράμμασιν ὅμως διαφόρων μεγεθῶν καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, τὰ ἑξῆς κύρια ὀνόματα, καθ' ὅσον ἠδυνήθην νὰ τ' ἀναγνώσω.

. . . . . .
. . . Ἀπολλω(ν . .
. . Εὐκλη . .
. . ⊥ + . / . . .
. . η)ναιο . . .
Μ)ηνοφ . . . Φιλ . .
Εὐκ. . .

Ἀπολ . . .
. . λε . . Σωισι . . .
. . πο . . Λεωσ . . .
. . πε . . Μενε ; . .
. . . . . Ἀπο . . . .
. . . . . .

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 17 Νοεμβρίου 1885.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.

ΚΡΑΤΗΡ ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

(Πίν. 11 καὶ 12).

Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο συνεκολλήθη ἐκ πλείστων τεμαχίων ἀνακαλυφθέντων κατὰ τὰς πρὸ τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως τοῦ Παρθενῶνος ἀνασκαφὰς τοῦ 1882 καὶ 1883. Πλὴν τῶν μερῶν, τὰ ὁποῖα, ὡς ἐν τῇ εἰκόνι φαίνεται, ἐλλείπουσι, δὲν εὑρέθη καὶ ἡ βάσις, τῶν δὲ λαβῶν μόνον τῆς ἑτέρας μέρος μικρὸν εἶναι ἀρχαῖον. Αἱ μορφαὶ εἶναι ἐρυθραὶ ἐπὶ μελανοῦ ἐδάφους. Ὕψος τοῦ ἀγγείου ἄνευ τῆς νεωτέρας βάσεως καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῆς δακτυλίου 0,36 περίπου, ὕψος τῶν μορφῶν τοῦ μὲν Θησέως, Μίνωος καὶ Ἀριάδνης 0,185 περίπου, τῶν δὲ τῆς ἄλλης ὄψεως ὀλίγον τι μεγαλείτερον ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τοῦ περιστυλίου, ἤτοι 0,187 περίπου· διάμετρος τοῦ στομίου περιλαμβανομένου καὶ τοῦ πάχους τῶν χειλέων 0,44. Τὸ ἀρχικὸν ὕψος τοῦ κρατῆρος μετὰ τῆς βάσεως, ἐὰν κρίνωμεν ἐξ ἄλλων ἀγγείων τοῦ αὐτοῦ εἴδους, θὰ ἦτο 0,44 ἢ 0,45 περίπου. Αἱ εἰκόνες ἐγένοντο κατὰ $^1/_5$ περίπου μικρότεραι τοῦ πραγματικοῦ μεγέθους.

Ἡ παράστασις ὁλόκληρος εἶναι μία, διαιρεῖται ὅμως ἀκριβῶς εἰς δύο μέρη, καὶ τὸ μὲν ἕν, ἐν ᾧ ὁ Θησεὺς καταβάλλει τὸν Μινώταυρον παρόντων τοῦ Μίνω καὶ τῆς Ἀριάδνης, ἥτις κρατεῖ στέφανον ὅπως στεφανώσῃ τὸν ἥρωα, χαρακτηρίζεται διὰ τῶν εἰς τὰ ἄκρα δύο κιόνων, τῶν ὑποβασταζόντων ἐπιστύλιον, ὡς ἴδιον οἴκημα, ἤτοι ὁ λαβύρινθος ἐν ᾧ κατῴκει τὸ θηρίον (1)· ἐν τῷ ἑτέρῳ παρίστανται ὡς θεαταὶ ἥρωες ἀττικοί. Ἐξωτερικῶς συνδέονται τὰ δύο μέρη διὰ τοῦ Ὀρνέως, ὅστις ἐκτείνει τὴν δεξιὰν πρὸς τὴν κυρίαν σκηνὴν εἰς σημεῖον θαυμασμοῦ ἢ καὶ ἐνθαρρύνων τὸν συμπατριώτην του· οὐχ ἧττον καὶ αἱ ἄλλαι τρεῖς μορφαὶ αἱ ἑπόμεναι αὐτῷ δὲν μένουσιν ἀδιάφοροι, ἀλλὰ μετὰ προσοχῆς παρατηροῦσι τὰ συμβαίνοντα.

Καθ' ἑαυτὴν οὐδὲν νέον παρέχει ἡ παράστασις οὔτε ἐν ταῖς λεπτομερείαις οὔτε ἐν τῷ συνόλῳ· ἀκολουθεῖ καὶ αὐτὴ τὸν ἀρχαῖον τύπον, ὅστις ἐνωρίτατα μορφωθεὶς διετέλεσεν ἐπαναλαμβανόμενος μετὰ μικρῶν παραλλαγῶν ἐπὶ πάντων σχεδὸν τῶν μνημείων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης· ἡ μονοτονία ἐν τοῖς προσώποις καὶ ἐν ταῖς στάσεσι καὶ κινήσε-

(1) Πρβ. O. Jahn Archaeol. Beitr. σ. 266: ὁ τόπος ὅπου ὁ Θησεὺς καταπαλαίει τὸν Μινώταυρον δηλοῦται ἐπὶ τῶν ἀγγείων πολλάκις διὰ κίονος, ἐφ' ἑνὸς δὲ διὰ πύλης βασταζομένης ὑπὸ δύο κιόνων (Gerhard Ant. Bildw. 117, 1).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
05/05/2024 01:42:32 EEST - 3.144.187.103

σιν αὐτῶν εἶναι μεγίστη. Ὁ Μινώταυρος παρίσταται ἐπὶ γόνυ πεσών, ἀριστερὰ αὐτοῦ ὁ Θησεὺς κρατῶν ἐν τοῖς πλείστοις καὶ ἀρχαιοτάτοις ξίφος, ἐν ἄλλοις ῥόπαλον ὡς ὁ Ἡρακλῆς, καὶ ἐν ἄλλοις ἄοπλος καταβάλλων τὸν ἐχθρόν του μόνον διὰ τῆς παλαιστικῆς τέχνης· *ἑκατέρωθεν τῆς κυρίας ταύτης σκηνῆς πρόσωπα ἄλλα συμμετρικῶς διατεθειμένα, ἄλλοτε περισσότερα καὶ ἄλλοτε ὀλιγώτερα*, ἐνίοτε μετ' ἐπιγραφῶν, συμπληροῦσι καὶ μεγαλοποιοῦσι τὴν εἰκόνα (πρβ. Conze, Theseus und Minotauros, achtunddreissigstes berliner Winckelmannsprogramm, 1878 σ. 7 καὶ 9). Τοῦ τύπου τούτου οὐδὲν στοιχεῖον παρέλειψεν ὁ τεχνίτης τοῦ ἡμετέρου ἀγγείου, οὔτε προσέθηκέ τι σπουδαῖον εἰς αὐτόν. Τοῦτο ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν εἶναι τόσον προφανές, ἅμα ὅμως ἐκτυλίξωμεν τὴν ὅλην παράστασιν ἐπὶ ἐπιπέδου ἐπιφανείας καὶ φαντασθῶμεν συγχρόνως ἐκλείποντας τοὺς κίονας καὶ τὴν ἑτέραν τῶν λαβῶν, τὴν μεταξὺ τοῦ Μινωταύρου καὶ τοῦ Ὀρνέως, τέλος ἐὰν ἐλαττώσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀττικῶν ἡρώων εἰς δύο, ἡ παράστασις γίνεται ἀρτιμελὴς καὶ ἀναφαίνεται καθαρὸς ὁ ἀρχαῖος κοινὸς τύπος, ἤτοι ὁ Θησεὺς καὶ ὁ Μινώταυρος ἐν τῷ κέντρῳ, ἑκατέρωθεν δὲ τῆς κυρίας ταύτης σκηνῆς πρόσωπα ἄλλα συμμετρικῶς διατεθειμένα, δεξιὰ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀριστερὰ οἱ Κρῆτες. Τὸ συνεχὲς τῆς παραστάσεως εἶναι καταδήλως ἀναγκαιότατον διὰ τὸν τύπον τοῦτον· διχοτομουμένης αὐτῆς ἐκλείπει καὶ ἡ συμμετρία. Καὶ ὅμως ὁ ζωγράφος τοῦ προκειμένου ἀγγείου οὕτως ἔπραξε ζημιῶν, κατὰ τὴν γνώμην μου, τὸ ἄλλως ὡραῖον ἔργον του. Θέλων δηλαδὴ νὰ κοσμήσῃ διὰ τῆς αὐτῆς παραστάσεως τὰς δύο ὄψεις τοῦ κρατῆρος, ἠναγκάσθη νὰ χωρίσῃ αὐτὰς εἰς δύο μέρη, καὶ ἐπειδὴ ὁ Θησεὺς καὶ ὁ Μινώταυρος δὲν ἠδύναντο νὰ πληρώσωσι τὴν μίαν ὄψιν, περιέλαβεν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν Ἀριάδνην μετὰ τοῦ πατρός της, οὕτω δὲ ἔμειναν διὰ τὴν ἑτέραν μόνοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὧν ὁ τεχνίτης ἐζωγράφησεν ὅσους ἐχώρει ἡ πρὸς κόσμησιν ἐπιφάνεια· διότι ἐὰν ὑποθέσωμεν τὴν παράστασιν ἀνεπτυγμένην καὶ συνεχῆ, τὰ ἑκατέρωθεν τῆς κυρίας σκηνῆς πρόσωπα κατ' ἀκριβῆ συμμετρίαν πρέπει νὰ ἦναι καὶ ἰσάριθμα· πρὸς τούτοις ἐν μιᾷ καὶ συνεχεῖ παραστάσει λογικώτερον καὶ πρὸς τὸν μῦθον συμφωνότερον θὰ ἦτο, νομίζω, ἢ *πάντα* τὰ πρόσωπα νὰ εὑρίσκωνται ἐντὸς τοῦ ὑπὸ τῶν κιόνων καὶ τοῦ ἐπιστυλίου δηλουμένου χώρου ἢ μόνον τὰ πρωταγωνιστοῦντα, δηλαδὴ ὁ Θησεὺς καὶ ὁ Μινώταυρος· ἀφοῦ ὅμως ὁ τεχνίτης ἕνεκα τῶν ἰδιαιτέρων σκοπῶν του ἀπεφάσισε τὴν διχοτόμησιν, δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως ἢ ὡς ἔπραξεν ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ἐπιστύλιον καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν θεωμένων προσώπων· ἄλλως καὶ ἡ ἐκ τούτου βλάβη τῆς εἰκόνος οὔτε μεγάλη εἶναι οὔτε παρατηρεῖται ἀμέσως. Ἐπαισθητὴ ὅμως εἶναι ἡ ἔλλειψις συμμετρίας ἐν τῇ θέσει τοῦ κυρίου συμπλέγματος· τὸ ἓν καὶ μόνον πραγματικὸν κέντρον τῆς ὅλης παραστάσεως δὲν συμπίπτει μετὰ τοῦ κέντρου οὐδετέρας τῶν ὄψεων, διότι οἱ πρωταγωνισταὶ διαμοιράζονται τὸν χῶρον τῆς μιᾶς ἐξ αὐτῶν μετὰ τῆς Ἀριάδνης καὶ τοῦ πατρός της, οὕτω δὲ πλὴν τοῦ ὅτι δευτερεύοντα πρόσωπα τίθενται ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μετὰ τῶν πρωτευόντων, πλησιάζει καὶ τὸ κέντρον πρὸς τὴν λαβήν, τοῦθ' ὅπερ καταστρέφει πᾶσαν συμμετρίαν καὶ πᾶσαν ἁρμονίαν τῆς παραστάσεως πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν διαίρεσιν τοῦ χώρου. Πρὸς δικαιολόγησιν ὅμως τοῦ τεχνίτου δύναται νὰ ῥηθῇ, ὅτι τὸ πρόβλημα, ὅπερ ἔπρεπε νὰ λύσῃ, δὲν ἦτο καὶ πολὺ εὔκολον· αἱ τοῦ κρατῆρος ὄψεις ἕνεκα τῆς ἀναλογίας τοῦ πλάτους πρὸς τὸ ὕψος των χωροῦσι μεγάλας ἀλλ' ὀλίγας μορφάς, αἱ τοῦ ἡμετέρου ἄνευ στενοχωρίας τέσσαρας ἑκατέρα· ἐὰν λοιπὸν ἤθελε νὰ παραστήσῃ τὴν μάχην τοῦ Θησέως πρὸς τὸν Μινώταυρον χωρὶς νὰ διχοτομήσῃ τὴν παράστασιν, ἔπρεπε νὰ παραλίπῃ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα αὐτός, ὡς φαίνεται, ἐθεώρει ἀναγκαῖα. Ἡ Ἀριάδνη φυσικὰ δὲν ἠδύνατο νὰ λείπῃ, ὁ δὲ Μίνως δυσκόλως· καὶ ὑπὲρ τῆς παρουσίας ἀττικῶν τινῶν ἡρώων συνηγόρει ἴσως τὸ πατριωτικὸν αἴσθημα. Οὕτω ἔμεινε μόνον ἡ διχοτόμησις.

Ἐκ τῶν προσώπων τῶν παρισταμένων εἰς τὸν φόνον τοῦ Μινωταύρου ὁ Μίνως καὶ ἡ Ἀριάδνη (1)

(1) *Ἀριάνη* ὡς ἐπὶ τοῦ ἐξ Ἀκροπόλεως κρατῆρος ὀνομάζεται ἡ κόρη τοῦ Μίνω καὶ ἐπὶ ἄλλων ἀγγείων, π. χ. ἐπὶ τοῦ μεγάλου τοῦ λεγομένου τοῦ François (Mon. dell'Inst. IV πίν. 54-57) καὶ ἐπὶ ἑτέρου τοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου (Furtwängler Vasenkat. ἀρ. 2179).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
05/05/2024 01:42:32 EEST - 3.144.187.103

εἶναι φυσικῶς τὰ συνηθέστατα· ἡ Ἀριάδνη ὀπίσω τοῦ Θησέως ἱσταμένη καὶ κρατοῦσα στέφανον ὡς ἐνταῦθα εὑρίσκεται καὶ ἐν ἀγγείῳ τοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου (Furtwängler Vasenkat. ἀρ. 1891) καὶ ἐν ἄλλῳ τῆς Πετρουπόλεως (Stephani Katalog ἀρ. 1626). Νέα ὅμως εἶναι τὰ λοιπὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἂν ἔλειπον αἱ ἐπιγραφαὶ οὐδεὶς ὑποθέτω θ' ἀνεγνωριζεν, ὅτι παριστῶσι τὸν Πάλλαντα, τὸν Νῖσον, τὸν Λύκον καὶ τὸν Ὀρνέα. Οἱ ἥρωες οὗτοι τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐν τῇ μυθολογίᾳ δὲν ἀναφέρονται συχνὰ ὡς δρῶντα πρόσωπα· γνωστὸς ὅμως εἶναι ὁ ἀγὼν τοῦ Θησέως κατὰ τοῦ Πάλλαντος καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ ἡ προδοσία τοῦ Νίσου ὑπὸ τῆς ἰδίας θυγατρός του Σκύλλης ἐρασθείσης τοῦ βασιλέως τῶν Κρητῶν Μίνω. Ἐν δὲ μνημείοις τέχνης ἁπαντῶσι τὰ ὀνόματα αὐτῶν σπανιώτερον ἔτι· ἐγὼ δύο μόνον τοιαῦτα δύναμαι ν' ἀναφέρω, ἐν οἷς ἡ παρουσία τοῦ Πάλλαντος ἐπὶ τοῦ ἑνὸς καὶ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τοῦ Λύκου μαρτυρεῖται δι' ἐπιγραφῶν. Ἐπὶ κύλικος παριστώσης τὴν γέννησιν τοῦ Ἐριχθονίου μεταξὺ τῶν θεῶν Ἀθηνᾶς καὶ Ἡφαίστου καὶ τῶν ἡρώων καὶ ἡρωΐδων Κέκροπος, Ἕρσης, Ἀγλαύρου, Πανδρόσου, Ἐρεχθέως, Πανδίονος καὶ Αἰγέως εὑρίσκεται καὶ ὁ Πάλλας (Furtwängler ἀνωτ. ἀρ. 2517)· ὁ δὲ ἐκδοὺς αὐτὴν Flasch (Mon. dell' Inst X, 38. Annali 1877 σ. 418 ἑξ) παρατηρεῖ ὀρθῶς, ὅτι ὁ Ἐρεχθεύς, Αἰγεὺς καὶ Πάλλας μηδὲν κοινὸν ἔχοντες μετὰ τῆς κυρίας πράξεως καὶ ἄλλως δὲ κατὰ τὴν μυθολογικὴν χρονολογίαν νεώτεροι ὄντες κατὰ πολὺ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἐριχθονίου παρίστανται ἐκεῖ μόνον ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ ἀττικοῦ λαοῦ. Ὁ Λύκος εὑρίσκεται καὶ αὐτὸς ἐπὶ κύλικος, ἐν ᾗ ἔξω μὲν ὑπάρχουσιν ἐκτὸς αὐτοῦ ὁ Αἰγεύς, ὁ Θησεύς, ἡ Αἴθρα, ὁ Φόρβας, ἡ Μήδεια, ὁ Αἴας, ὁ Μενεσθεὺς καὶ ἡ Μελίτη, ἔσω δὲ ὁ Κόδρος καὶ ὁ Αἴνετος (E. Braun Die Schale des Kodros. Gotha 1843. Γνωστὸν εἶναι τὸ βιβλίον τοῦτο ἐμοὶ μόνον ἐκ Jahn Arch. Aufs. σ. 181 ἑξ). Ὅ,τι δὲ ὁ Flasch λέγει περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Ἐρεχθέως, Αἰγέως καὶ Πάλλαντος ἐπὶ τῆς ἐν Βερολίνῳ κύλικος, τοῦτο δυνάμεθα νομίζω νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ ἐνταῦθα περὶ τῆς παρουσίας τῶν τεσσάρων ἀττικῶν ἡρώων· ἐκ τοῦ μύθου ἡ παρουσία τῶν οὐχὶ μόνον δὲν δικαιολογεῖται, ἀλλ' ἴσως καὶ ἀντίκειται αὐτῷ· ὁ Ὀρνεὺς μάλιστα υἱὸς τοῦ Ἐρεχθέως λεγόμενος οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν οὐδὲ συγγένειαν πρὸς τὸν Θησέα, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι τρεῖς εἶναι τοὐλάχιστον θεῖοι αὐτοῦ· πλὴν τούτου δὲ ἐν τοῖς ἀττικοῖς μύθοις τὸ πρόσωπον αὐτὸ ἐν γένει δὲν κατέχει τὴν θέσιν, ἣν πλὴν τοῦ Νίσου, Λύκου καὶ Πάλλαντος ἄλλοι ἥρωες, οἷοι ὁ Ἐρεχθεύς, Κέκροψ, Κόδρος κτλ. καταλαμβάνουσιν ἐν αὐτοῖς· ὁ Παυσανίας μόνον (2,25,5) ἀναφέρει, ὅτι ἡ ἐν τῇ Ἀργείᾳ πόλις τῶν Ὀρνεῶν ἐκαλεῖτο οὕτω ἀπὸ Ὀρνέως τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἐρεχθέως· ὁ αὐτὸς (10, 35,8) μνημονεύει πάλιν αὐτοῦ ὡς πατρὸς τοῦ Πετεώ, ὅστις διωχθεὶς ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Αἰγέως ᾤκισε τὴν ἐν τῇ Φωκίδι Στειρίν. Ὁμοίως καὶ ὁ Πλούταρχος (Θησέως βίος 32) ἀναφέρει αὐτὸν ὡς πατέρα τοῦ Πετεώ, ἀλλ' οὐδὲν πλέον λέγει. Δὲν πιστεύω, ὅτι πρέπει νὰ δώσωμεν σημασίαν τινὰ εἰς τὰ περιστατικὰ ταῦτα καὶ νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ τεχνίτης τοῦ κρατῆρος ἀπὸ σκοποῦ ἐξέλεξεν ἥρωας, ὡς τὸν Νῖσον, τὸν Λύκον καὶ τὸν Ὀρνέα. Λίαν φυσικὸν βεβαίως εἶναι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τοὺς Μηδικοὺς πολέμους εὐχαρίστως ἀνεμιμνήσκοντο ἐκείνων ἰδίως τῶν ἐγχωρίων μύθων, ὅσοι πρὸς τοῖς ἄλλοις εἶχον καὶ πολιτικήν τινα χροιὰν καὶ ὅσοι πλὴν τοῦ ὅτι ἐκολάκευον τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι τρόπον τινὰ καὶ ὡς μυθικὸν ὑπόδειγμα τῆς ἡγεμονίας, ἣν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶχον ἀποκτήσει· στοχαζόμεθα πόσον ἡ αἰφνιδία αὕτη τύχη, ἧς ἄλλως οἱ νικηταὶ τοῦ Μαραθῶνος ἦσαν καθ' ὅλα ἄξιοι, πρέπει νὰ κατεῖχε τὰ πνεύματα πάντων ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ ἐσχάτου πολίτου καὶ μετὰ πόσης εὐαρεσκείας θ' ἀνέφερον, ὅτι Νῖσος ὁ υἱὸς τοῦ Πανδίονος καὶ ἀδελφὸς τοῦ Αἰγέως ἐβασίλευσεν ἐν Μεγάροις, ὅτι ἀπὸ τοῦ Λύκου, ἄλλου ἀδελφοῦ τοῦ Αἰγέως, ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἡ Λυκία (1) καὶ ὅτι Ὀρνεὺς ὁ τοῦ Ἐρεχθέως ἔκτισεν ἐν μέσῃ τῇ Πελοποννήσῳ τὰς Ὀρνεάς. Πι-

(1) Πρβ. Ἡροδότ. I, 173: ὡς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίονος ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέως ἀπίκετο εἰς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. — Ἴδε καὶ Στράβωνα 9.392 καὶ 14, 667.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
05/05/2024 01:42:32 EEST - 3.144.187.103

θανὸν λοιπὸν εἶναι, ὅτι οἱ ἥρωες οὗτοι ἀπήλαυον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ποιᾶς τινος δημοτικότητος ἐν Ἀθήναις· δὲν ἕπεται ὅμως ἐκ τούτου, ὅτι καὶ ὁ ἡμέτερος τεχνίτης προσγράφων τὰ μεγάλα ταῦτα ὀνόματα ἐπὶ τοῦ κρατῆρος εἶχέ τι ἰδιαίτερον καὶ βαθύτερον κατὰ νοῦν. Ἐν ταῖς παραστάσεσι τοῦ μύθου τούτου πλὴν τῶν κυρίων προσώπων εὕρηνται συχνότατα καὶ ἄλλα, νέοι, νεάνιδες καὶ ἄνδρες γενειοφόροι (1). Τῶν γυναικῶν μία δύναται νὰ ὀνομασθῇ πάντοτε Ἀριάδνη, αἱ λοιπαὶ ὁσάκις εἶναι πλείονες, ἐν ἀνάγκῃ ὑποτίθενται ὅτι εἶναι αἱ πρὸς βορὰν τῷ Μινωταύρῳ προωρισμέναι κόραι· οἱ ἔφηβοι ἐπίσης δύνανται νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς οἱ μετὰ τοῦ Θησέως ἐξ Ἀθηνῶν πλεύσαντες· τῶν γενειοφόρων ὅμως μόνον εἷς δύναται νὰ ἦναι ὁ Μίνως· οἱ ἄλλοι βεβαίως παρίστανται ὡς ἁπλοῖ θεαταί. Τοιαῦται μορφαὶ παραπληρωματικαὶ μηδεμίαν ἔχουσαι ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν κυρίαν παράστασιν, μεγαλοποιοῦσαι μόνον αὐτὴν ἐξωτερικῶς, εὕρηνται ὡς γνωστὸν συνηθέστατα ἐπὶ ἀγγείων. Καὶ οἱ ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὄψεως τοῦ κρατῆρος τέσσαρες ἄνδρες οὐδένα ἄλλον σκοπόν, νομίζω, ἔχουσιν· ἵνα ὅμως μὴ παρορῶνται ὅλως ὑπὸ τοῦ θεατοῦ, ἔλαβον τὰ γνωστὰ ἡρωϊκὰ ὀνόματα.

Περὶ τῆς τέχνης τοῦ ἀγγείου καὶ τοῦ σχήματος αὐτοῦ παραπέμπω εἰς τὸν W. Klein (Euphronios σ. 51 ἑξ), ὅστις ἐν ὀλίγοις ἐχαρακτήρισεν ὁλόκληρον τὴν κατηγορίαν τῶν καλυκοειδῶν τούτων κρατήρων εἰπών, ὅτι τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἤρχισαν κατασκευαζόμενα πρῶτον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἀγγειογράφου Εὐφρονίου καὶ ὅτι διακρίνονται πρὸ παντὸς διὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς τῶν εἰκόνων των(2).

(1) Otto Jahn Arch. Beitr. σ. 260 ἑξ.

(2) Οἱ *καλυκοειδεῖς* κρατῆρες, οἷος εἶναι ὁ ἡμέτερος ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται μετὰ τῶν *κωδωνοειδῶν*, τῶν συνηθεστάτων μὲν ἐν Βοιωτίᾳ, ἐν Ἀττικῇ ὅμως ἴσως μηδέπω εὑρεθέντων, περὶ ὧν ἄλλοτε ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ (1883 σ. 171 ἑξ) ἔγραψα, ὅτι εἰσήχθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ τοῦ *βοιωτικοῦ* ῥυθμοῦ· ἤδη ὀφείλω νὰ προσθέσω ὅ,τι μὲ εἶχε διαφύγει τότε, ὅτι δηλαδὴ καὶ ὁ Klein (ἀνωτ. σ. 52. 53) ἀνεγνώρισε τὴν βοιωτικὴν καταγωγὴν τῶν κωδωνοειδῶν κρατήρων ἐκ δύο ἀγγείων τοῦ Τεισίου. Ἐγὼ ἐν τῷ μνημονευθέντι ἄρθρῳ μου δὲν ἐθεώρησα ἀναγκαῖον ν' ἀναφέρω τὸν Τεισίαν ἕνεκα τῆς ἀορίστου καὶ ἀμφιβόλου ἔτι θέσεως τοῦ τεχνίτου τούτου, ἤρκει δὲ πρὸς τὸν σκοπόν μου νὰ εἴπω, ὅτι τὸ ἐν Ἰταλίᾳ κοινότατον σχῆμα τῶν κωδωνοειδῶν κρατήρων ἐν Ἑλλάδι μόνον ἐκ Βοιωτίας εἶναι γνωστὸν καὶ ν' ἀναφέρω τινὰ παραδείγματα· σήμερον δύναται ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν νὰ διπλασιασθῇ.

Τοῦ ἡμετέρου ὅμως ἡ χρονολογία δύναται νὰ ὁρισθῇ ἀκριβέστερον· διότι ὡς εἴπομεν ἤδη καὶ ἄλλοτε (Ἐφημ. Ἀρχ. 1885 σ. 56), ἡ ἐπίχωσις πρὸ τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως τοῦ Παρθενῶνος εἶναι σύγχρονος αὐτοῦ, οὐδὲν δὲ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς σημεῖον ἐδείκνυεν, ὅτι ἀνεμίχθησάν ποτε καὶ ἀντικείμενα μεταγενέστερα, πλήν τινων ὡρισμένων, τὰ ὁποῖα ἀνεκαλύφθησαν ἐκτισμένα ἐν βόθρῳ· ἡ λοιπὴ ἐπίχωσις εἶχε μείνει ἄθικτος. Ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ τοῦ κρατῆρος τὸ σίγμα ἔχει ἤδη τέσσαρας κεραίας καὶ μόνον ἐπ' αὐτοῦ· τοῦτο δὲ οὐχὶ ἅπαξ καὶ τυχαίως, ἀλλ' ἀνεξαιρέτως ἐν πᾶσι τοῖς ὀνόμασιν (1). Ὥστε καὶ ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ ἡμέτερος ἀγγειογράφος μετεχειρίζετο ἀποκλειστικῶς τὸ νέον σχῆμα τοῦ σίγμα ἔτη τινὰ πρὶν ἢ τοῦτο γείνῃ δεκτὸν ἐπισήμως ἐν ταῖς δημοσίαις ἀναγραφαῖς, ἤτοι κατὰ τὸ 446, πάλιν δὲν δυνάμεθα νομίζω ν' ἀνέλθωμεν ἄνω τοῦ 450 πρὸ Χριστοῦ. Κατὰ πᾶσαν λοιπὸν πιθανότητα ὁ κρατὴρ ἐποιήθη ἐντὸς τῶν πρὸ τῆς ἀποτελειώσεως τοῦ Παρθενῶνος δεκαπέντε ἐτῶν.

Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ χρονολογικοῦ τούτου προσδιορισμοῦ ἀποκτωμένη ὑπὸ τοῦ ἀγγείου ἀξία αὐξάνει ἔτι μᾶλλον ἕνεκα τοῦ σχήματος αὐτοῦ· διότι βλέπω, ὅτι ὁ Klein (ἴδε ἀνωτ.) μόνον ἐξ Ἰταλίας ἀναφέρει καλυκοειδεῖς κρατῆρας, οὐδένα δ' ἐξ Ἑλλάδος· καὶ ἐγὼ δὲν ἠξεύρω, ἐὰν ἔκτοτε εὑρέθη τοιοῦτος ἐνταῦθα· ὥστε ὁ δημοσιευόμενος ἐξ Ἀκροπόλεως ἴσως εἶναι ὁ πρῶτος νῦν γνωστὸς γινόμενος. Τοῦτο ὑποδεικνύει πιθανῶς, ὅτι ἐν Ἀθήναις δὲν ἦσαν πολὺ ἐν χρήσει· οὐχ ἧττον ἐν Ἀκροπόλει ὑπάρχουσι δύο τεμάχια ἐκ τοῦ χείλους καὶ ἑτέρου τοῦ αὐτοῦ περίπου μεγέθους, οἷου καὶ ὁ δημοσιευόμενος· ταῦτα εὑρέθησαν ἐν ἔτει 1874 *ἀνατολικὰ τοῦ Παρθενῶνος*, κατὰ σημείωσιν τοῦ κ. Εὐστρατιάδου· ἀκριβέστεραι πληροφορίαι λείπουσι. Παρίστατο ἐπ' αὐτῶν ὁ Ζεὺς (ΙΕΥΣ) ἐπιβαίνων ἅρ-

(1) Ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1885 σ. 56 παρετήρησα ἤδη ὅτι μόνον *ἐπὶ τινων τεμαχίων μεγάλου ἀγγείου* παριστῶντος τὸ κατὰ τοῦ Μινωταύρου ἔργον τοῦ Θησέως ἀπήντησα τὸ σίγμα ἔχον τέσσαρας κεραίας, τότε δηλαδὴ δὲν εἶχον ἀνεύρει ἀκόμη ἐν ταῖς ἀποθήκαις τῆς Ἀκροπόλεως πάντα τὰ τεμάχια, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη νῦν ὁ κρατήρ, ἐξ ὅσων δὲ εἶχον ὅτε ἔγραφον ὑπ' ὄψιν, δὲν ἠδυνάμην νὰ ὁρίσω μετὰ βεβαιότητος τὸ σχῆμά του.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
05/05/2024 01:42:32 EEST - 3.144.187.103

ματος πρὸς δεξιὰ καὶ κρατῶν τῇ χειρὶ σκῆπτρον. Τὴν κεφαλὴν ἔστρεφε πρὸς τὰ ὀπίσω. Αἱ μορφαὶ καὶ αὐτοῦ εἶναι ἐρυθραί. Σήμερον σώζονται μόνον αἱ κεφαλαὶ τῶν δύο ἵππων μετὰ μικροῦ μέρους τῆς χαίτης, τοῦ δὲ Διὸς ἡ τὸ σκῆπτρον κρατοῦσα δεξιὰ χεὶρ μέχρι τοῦ ἀγκῶνος καὶ ἡ κόμη, ἥτις εἶναι ἐστεμμένη καὶ ἀναδεδεμένη ἐπὶ τῆς κορυφῆς. Τὸ χεῖλος καὶ τούτου περιέθεε κόσμημα συνιστάμενον ἐκ δύο σειρῶν ἀνθεμίων οὐχὶ λοξῶς τεθειμένων, ἀλλὰ καθέτως τῶν μὲν πρὸς τὰ ἄνω, τῶν δὲ πρὸς τὰ κάτω. Οὕτω ἀποδεικνύεται νῦν δι' ἐπισήμων παραδειγμάτων ἡ ὕπαρξις τῆς κατηγορίας ταύτης τῶν ἀγγείων καὶ ἐν Ἑλλάδι.

Ἐπὶ τοῦ δημοσιευομένου κρατῆρος αἱ κόμαι καὶ τὰ γένεια πασῶν τῶν μορφῶν, πλὴν τοῦ Θησέως, εἶναι μελαναὶ καὶ μόνον τὰ ἄκρα αὐτῶν ὑπόξανθα, τοῦ δὲ Θησέως ὁλόκληρος ἡ κόμη εἶναι ξανθή· τοῦτο βεβαίως δὲν εἶναι τυχαῖον, ἂν καὶ ἐγὼ δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ ὀνομάζηται ὑπὸ ποιητοῦ τινος ἢ συγγραφέως ξανθὸς ὁ Θησεύς, ὡς ἄλλοι ἥρωες. Τὸ χρῶμα δὲν εἶναι διάφορον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ μελανὸν ἠραιωμένον. Ξανθαὶ ἐπίσης εἶναι καὶ αἱ ὀλίγαι ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ Μινωταύρου τρίχες καὶ αἱ λεπταὶ γραμμαί, δι' ὧν δηλοῦνται οἱ μῦς αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Θησέως, ὡς καί τινες τῶν λοιπῶν μορφῶν. Τὰ γράμματα καὶ ὁ στέφανος, ὃν κρατεῖ ἡ Ἀριάδνη, εἶναι λευκά.

Χρ. Δ. Τσουντας.

Ο ΕΝ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΧΑΛΚΟΥΣ ΣΑΤΥΡΟΣ

(Ὅρα πίν. 6).

Τὸν ἐπὶ τοῦ ἕκτου πίνακος κατὰ τὰ $^2/_3$ τοῦ πραγματικοῦ μεγέθους ἀπεικονιζόμενον Σάτυρον, ὅστις εὑρέθη μὲν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῆς Αἰγύπτου πόλει Τάνει, περιῆλθε δὲ εἰς κτῆσιν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν ἀρχαιολογικῶν Συλλογῶν ἐκ δωρεᾶς τοῦ φιλοπόλιδος κ. Ἰωάννου Δημητρίου, ἐκδίδομεν ἐνταῦθα ἐν ψευδαργυροτύπῳ εἰκόνι, γενομένῃ ἐν Παρισίοις κατὰ σχεδιογράφημα τοῦ κ. Gilliéron.

Ὁ Σάτυρος οὗτος εἶνε ἀληθῶς ἔργον οὐχὶ τῶν συνήθων. Ἓν βλέμμα ἀρκεῖ, ὅπως ἐννοήσῃ τις τὴν ἐξαίρετον τοῦ τεχνίτου ἐπίνοιαν, θελήσαντος νὰ παραστήσῃ ἐν τῷ ἔργῳ του ὑπερβάλλουσαν βακχικὴν ἡδονήν. Ἔχων τὸ σῶμα ἐντεταμένον ἵσταται ἐπὶ τῶν ἄκρων ποδῶν ὀρχούμενος καὶ αἴρων τὰς χεῖρας· ἡ δὲ ἐν τῷ ὀρχεῖσθαι κίνησις καὶ τῶν μυῶν διάθεσις ἐκφράζουσι τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ψυχῆς εὐφροσύνην καὶ θυμηδίαν· θεόληπτος καὶ ἔνθους φαίνεται ὅλως τῶν τοῦ κόσμου ἐπιλαθόμενος. Ἡ μὲν κόμη αὐτοῦ εἶνε μακρὰ καὶ ἐπιμελῶς διεσκευασμένη, ἡ δὲ κεφαλὴ μέση τὸ μέγεθος, περιαγὴς καὶ κλίνουσα πρὸς τὰ ὀπίσω. Καὶ τὸ μὲν μέτωπον εἶνε χαμηλόν, ἔχον ἐλαφρὰν κυρτότητα, τὰ δὲ ὄμματα σύμμετρα καὶ κοῖλα. Ἡ ῥὶς εἶνε βραχεῖα ἔχουσα τὰ πτερύγια πλατέα, τὰ χείλη σύμμετρα καὶ ἔχουσι τὸ φίλτρον καὶ τὴν νύμφην ἠρέμα δεδηλωμένα· τὰ ὦτα εἶνε βραχέα καὶ ζῳόμορφα, τὸ γένειον δασὺ καὶ οὖλον, καὶ ἡ ὅλη τοῦ προσώπου ἔκφρασις ἐνθουσιῶσα. Ἡ κατασκευὴ τοῦ σώματος αὐτοῦ εἶνε ῥωμαλέα μέν, ἄλλα συνάμα ῥαδινὴ καὶ νευρώδης· οἱ μῦς εἶνε ἐκπεφρασμένοι τόσον ἁρμοδίως καὶ τόσον σύμφωνοι πρὸς τὰς κινήσεις τῶν μελῶν, ὥστε ἡ τέχνη δὲν ἐδύνατο οὕτως εἰπεῖν νὰ παραστήσῃ αὐτοὺς τελειότερον. Καθόλου δὲ ἀξιοθαύμαστα εἶνε ἐν τῷ Σατύρῳ τούτῳ ἡ ἑνότης τῆς κατασκευῆς τοῦ ὅλου σώματος, ὁ ἐναρμόνιος τῶν μελῶν συνδυασμός, ἡ ἐντελὴς συμμετρία, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἀνατομικὴ τῶν μυῶν ἀκρίβεια, τὴν ὁποίαν ὅπως καταδείξωμεν, ἀπεικονίσαμεν τὸν Σάτυρον κατὰ τέσσαρας θέσεις, προτιμήσαντες τοῦτο ἀντὶ πάσης περιγραφῆς, ἥτις ὅσον λεπτομερὴς καὶ ἂν ἐγίνετο, δὲν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
05/05/2024 01:42:32 EEST - 3.144.187.103

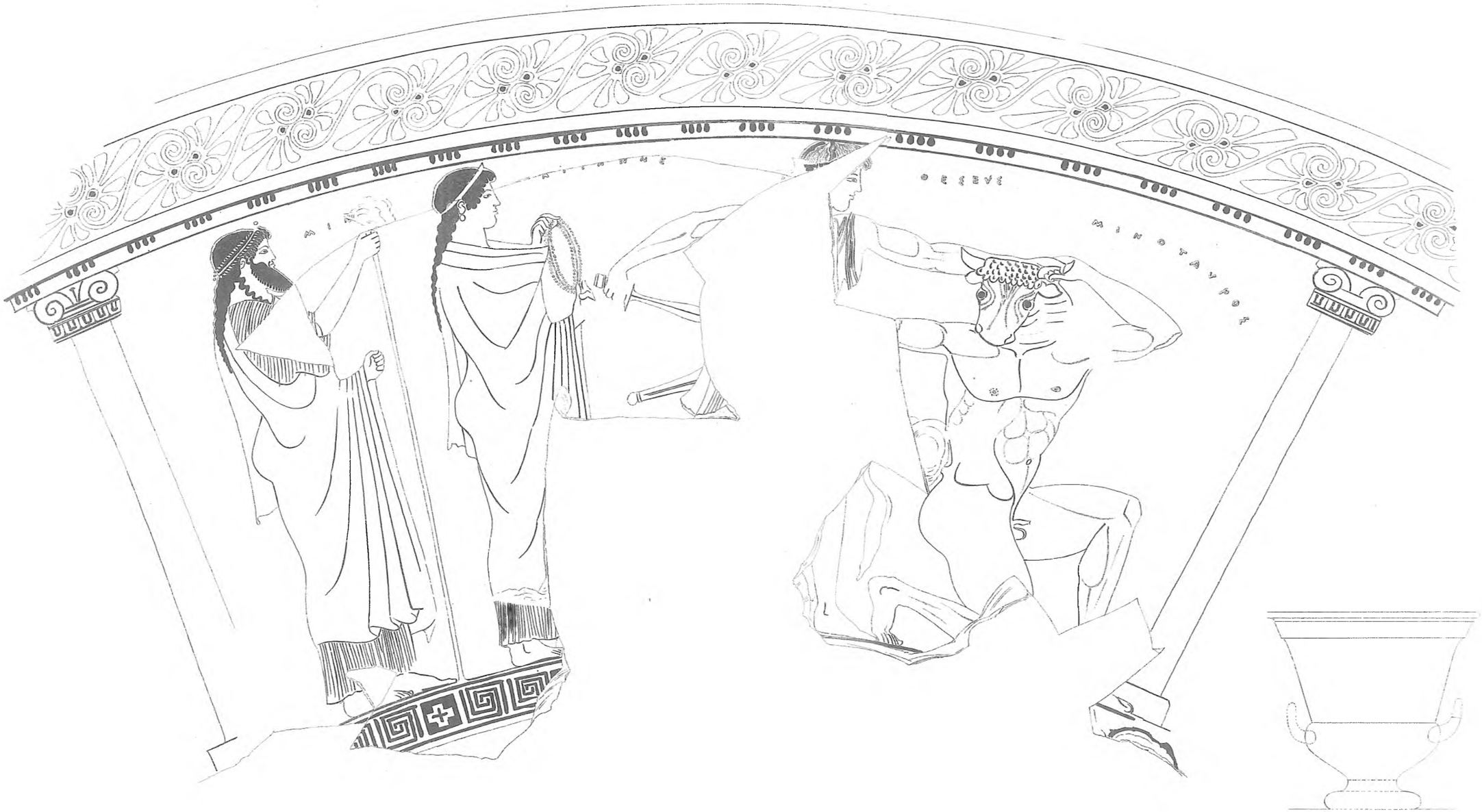

ΚΡΑΤΗΡ ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ 1.

Λιθ. Κ. Γρούμπαν Αθήνας

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
05/05/2024 01:42:32 EEST - 3.144.187.103

ΚΡΑΤΗΡ ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ 2.

Λιθ. Κ. Γρονεφμαν Αθήνα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
05/05/2024 01:42:32 EEST - 3.144.187.103